

Jako sveže in ubrano so se glasili mešani zbori: Adamičev preprosti, narodnozaokroženi »Fantu«, istega skladatelja nežni, izraziti zbor »Kobirosica bila« in »Ptička«. Čez vse lepa je bila dr. Ant. Schwabova »Zdrava Marija«, v kateri se je kot solistka odlikovala gđc. Mila Počivalnik. Izvajanje skladbe »Zdrava Marija« je bilo — po mojem mnenju in občutku — v glasbenem oziru jedro koncerta. Ta čista, sveta glasba, polna najsrčnejše iskrenosti in nebeškega čara, nas je prešinila in objela; uživali smo jo v najidealnejšem pomenu. Največ navdušenja pa je izzvala moja »Zdravica«, karmoč preprosta skladba že starejšega datuma, ki se mi o nji ni niti sanjalo, da jo bodo kdaj izvajali na koncertu. Izvajali so jo res imenitno, zlasti ritmično tako eksaktno in ognjevitno, da je s pomembnim in ravno sedaj aktualnim dr. Prešernovim besedilom vred morala vzdramiti vsakogar, ki čuti slovensko in slovansko. Da se je potem »Zdravici« sledeči mirni, intimni zborček »Log za log se skriva« — rekel bi — utopil v prejšnjem viharnem razpoloženju občinstva, je bilo umevno.

Matični zbor je vodil g. koncertni vodja, ravnatelj Matej Hubad s priznano izkušnostjo in rutino. —

In še eno besedo o besedilih. To mi bo pač vsakdo pritrnil, da je besedilo pri petju tudi važen del, in da vzgojiteljem ne more in ne sme biti vseeno, kaj dado mladini v roke. In pri matičnem pevskem zboru, zlasti pri ženskem, je mladina glavni kontingent. Nekaj besedil, ki so jih pri zadnjem koncertu pele celo nedorasle deklice, pač ni bilo primernih, kaj šele vzornih.

Stanko Premrl.

Koncert Češkega kvarteta.

I. violina: Karel Hoffmann, II. violina Josip Suk, viola: Jurij Herold, čelo: Lavoslav Zelenká.

1. Dvořák, kvartet op. 96, F-dur; 2. Novák, kvartet D-dur; 3. Schubert, kvartet D-mol, op. posth.

Štirje možje — ena sama čuteča duša, le eno gorko srce, skupna živahna kri in samo ena globoka misel! V daljne, bajne dežele bi poromala duša v mislih nanje, tja pod šušteče palme, pod vroče solnce, tja v visoko džungelsko travo, tja k mesečnim poletnim nočem nipskim — še dalje — proč s sveta — do onih nebesnih sfer, kjer sedijo sirene, tja v kraljestvo sferičnih harmonij! Tam bi se ustavila in bi nam zaklicala: »Te poslušajte in posnemajte, in dosegli bodele nedosegljivo!« In mi smo že slišali ta klic! Prišel je z istim dnem k nam, ko so prišli oni; poslušali smo jih — in kako! — ter posnemati jih hočemo — pa kako? Premalo časa so bili med nami; občutili smo le, da smo nekaj doživeli, pa nismo še prav prišli na to, v čem je obstojal ta veliki vpliv. Bi li nam ne mogla biti dana prilika, da bi se še večkrat povzpeli do takih užitkov?

Poglejmo nekoliko spored!

Ant. Dvořák, kvartet op. 96, F-dur.

Izpod skrivnostno šumečega tremolanda violin se dvigne tajno, vabeče, klic resnobne viole: kot da nas opozori na to, kaj še vse pride in nas spomni, da naj poslušamo z vso dušo, sprejmemo vsak ton vase in zraven mislimo le na godbo, na nič drugega. Izpeljava celega kvarteta sicer ni bogvekaj moderna, bolj romantična, polna sladkih melodij, slavčkovih pesmi in

veselega fantovskega ukanja. Iz dna duše je privrel ta spev in v dno duše seže, globoko in neizbrisno se vtisne v spomin. Veselja in zadovoljstva poln je spomin nanj, ne razburljiv in mračen; optimistično nam kaže svojo in našo bodočo pot.

Vítězslav Novák, kvartet, D-dur.

O teoretičnih vprašanjih pač ne bomo tu govorili. — Barva celega kvarteta, ki ima, zoper običaj, le dva precej dolga dela, je malo bolj eksotična. Nenavadni melodični postopi, tuje harmonije, — temnejši kolorit — vse kaže na modernega umetnika, ki stoji sredi vsakdanjega življenjskega vrveža, na katerega vplivajo najrazličnejši vtisi, ki silijo na dan. Velika resnoba leži nad celim kvartetom, pa ne pesimizem; resnost moči in lepote je to.

Fr. Schubert, kvartet D-mol, op. posth.

Tudi ta kvartet je bolj romantičen, kakor že vsa Schubertova dela. V drugem stavku je komponist uporabil svojo prekrasno pesem o smrti in deklici, jo na najrazličnejše načine prav genijalno variiral in izpeljal. Drugače pa ta kvartet ni napravil posebnega vtisa; seveda, Schubert je bolj za salon (v romantičnem, ne sedanjem pomenu besede!); njegove kompozicije sežejo najbolj v dušo ravno onemu, ki jih igra; v veliki koncertni dvorani se poizgube mnogotere fine, katerih je ta kvartet poln.

Lucijan Škerjanc.

To in ono.

XIV. umetnostna razstava.

Srednja dvorana in štirje stranski kabineti so polni slik; katalog navaja 153 del, in sicer večinoma takih, ki so bila javnosti doslej neznana. Za čas vojske bi torej bila razstava glede svoje obsežnosti zadovoljiva. Tudi vsebinsko in oblikovno ni vojske v njej skoraj opaziti: kakor pred letom 1914. prevladujeta še vedno pokrajina in portret; le Vavpotič, ki je vojni slikar, upodablja, k čemur ga vabi poklic, a vendar ponajveč s svojega miroljubnega slikarskega stališča, in Smrekar riše vojnim bolnim razmeram svoje duhovite satire.

Kvalitativno je razstava manj zadovoljiva. Ko človeku bega oko med temi premnogimi slikami, katerih je marsikatera komaj pogleda vredna, si iz srca zaželi majhne, majcene slovenske razstave, v kateri bi bilo zbrano samo dobro in najboljšo. Tudi Jakopič mora delati kompromise. Kompromise s častitljivimi imeni, ki jih ni mogoče odbiti, z začetniki, ki kažejo nekaj rudimentov talenta in se hočejo »razviti«, z občinstvom, ki zahteva številnosti in jo bolj ceni nego dobroto. Da ni razstava boljša, je morda nekaj kriva tudi naša kritika. Slovstveni ocenjevalec je neprimerno bolj strog od umetnostnega; novejši čas, ki je začel merititi leposlovno delo z absolutnim merilom, ne za domačo rabo prirojenim, je dosegel, da si prav vsaka knjiga, če si zaželi belega dne, vendarle ne upa zmeraj na solnce. Umetnostni poročevalec pa ni dosegel, da bi si ne upala skoraj vsaka slika v razstavo. Ob času prve slovenske umetnostne razstave ga je predvsem prevzemala vesela, toda nekritična zavest, da imamo slednjč tudi Slovenci nekaj takega; ko je Dunaj naše slikarje ljubeznivo sprejel, je pač moral tudi slovenski

poročevalec, strokovno več ali manj neizobražen, hvalliti, čeprav je bil notranje negotov. Ta notranja negotovost in frazarska hvala ali rahla graja, notranje prav tako negotova, je sedaj prešla kar v navado, ima svojo terminologijo in veljavo. —

Prيرهvalec razstave, Jakopič, je izobesil eno samo sliko; prav tako ima Jama le štiri svojih starejših slik na razstavi, ki so pa v svojem klasičnem impresionizmu tem živahnješe nasprotje drugemu blagu. Lojze Dolinar, med mlajšimi gotovo najnadarnejši, je razstavil poleg mnogih drobnih kipcev dva portreta velike umetnostne vrednosti: Lastnega in Jakopičevega. Vavpotič razkazuje obilo prizorov s fronte, po večini naglo in neenotno slikanih. Sternen je prispeval s svojo ulico »Iz Trogira« razstavi eno najboljših del. Med portreti in pokrajinami, ki se kupičijo v dveh desnih kabinetih, po prijetna sprememba barvno dobro uspele »Koze« Anice Zupanc. Svoj posebni oddelek ima Smrekar; to je slovenski Breughel, slikar neusahljive fantazije, upodabljaec žive dejanstvenosti, satirik, umetnostni glosator aktualnih dogodkov. Razumljivo je, da obstaja občinstvo najrajši pred njegovimi risbami, saj mu toliko »pripovedujejo«. Da imajo svojo pripovedovalno vsebino, ni napaka, škoda je le, da tvorna vsebina mnogokrat ubija formalno enotnost slike.

Drugi slikar, ki ima mnogo občudovalcev in kupcev, je Gaspari. On hoče biti vseskozi slovenski in pridno zbira ter izrablja folkloristične posebnosti naše zunanjosti in našega življenja. Prišel je tudi na idejo »slovenske Madone«, ki si jo je zamislil kot deklico v slovenski narodni noši. Ko je hotel tujec za javni trg nekaj podobnega napraviti, je celo v političnih listih branil nedotakljivost svoje duševne lastnine. Kako je torej pravzaprav s »slovensko Madono«? — Tako narodnostno pojmovana in lokalizirana, ni Madona nič novega, italijansko in nizozemsko slikarstvo 15. stoletja, nemško slikarstvo 16. stoletja jo pozna. Tedaj je nastala ta narodno oblečena Madona vsled konflikta umetnostnega hotenja in praktične potrebe. Mladi realizem renesanse je težil za čim večjo objektivnostjo upodabljanja; slikal je po živih vzorcih, studiral strukturo pokrajine, anatomijo telesa, kopiral sočasno arhitekturo, proučeval draperijo. Vse, tudi zgodovinske slike so tako dobile več ali manj značaj sočasnosti, ker je umetnik kar prepisoval iz narave, kar mu je nudila. Stil se je torej razvijal v naturalizem. Praktična potreba pa je zahtevala, odvisna še od srednjeveških kulturnih tradicij, zlasti religioznih slik. Naravna posledica je bila, da so Madone zgodnje renesanse bile moderno opravljene, da so bile — italijanske, nizozemske, nemške Madone. Renesansa je obenem s studijem narave zelo poživila zmisel za zgodovino in tako se te časovne neskladnosti niso mogle predolgo držati. Toda ko je koncem 19. stoletja naturalizem zopet zavladal, so se tudi moderno oblečene Madone nanovo pojavile. Vzrok je bil isti, kakor prvič. Slikarja je zanimal pojav sam na sebi, ne njegova duševna vsebina; zopet je prepisoval naravo in je zaradi praktične potrebe ali še bolj zaradi konvencije nadeval svojim portretom, izdelanim točno po živem modelu, ime Madone. Ta čas je, realistično misleč, ustvaril n. pr. tudi tip Madone-starke, ki ga prejšnji vekovi še niso poznali. Pri moderniziranju Madone je sodelovala hkrati

dobi naturalizma lastna težnja, pritegniti idealni svet v krog realnosti, ter okoliščina, da je v tej dobi živi verski čut pešal. — Gasparijeva ideja ni torej kot ideja nič novega, ni odkritje. Pač pa je Madona v slovenski narodni noši srečna trgovska misel v času, ko se v meščanskih krogih družijo nacionalizem z ostanki nekdanje pobožnosti.

Razstava je bila dobro obiskana, prodalo se je izredno mnogo slik, plačevale so se zelo visoke cene. To je tolažljivo dejstvo, ker dokazuje, da je bilo v nas že prej za umetnost več zmisla nego denarja. Ko je denar prišel, se je takoj tudi zmisel dejansko pokazal.

Izidor Cankar.

Nastrižno kumstvo. Prosim Vas, da glede na razpravo o »Nastrižnem kumstvu« v 9.—10. številu Vašega cenjenega lista gospoda F. Š. z ozirom na zadnji odstavek te razprave blagovolite opozoriti, da je po mojem mnenju »nastrižno kumstvo« v navadi le med onimi prebivalci Bele Krajine, ki so potomci svoje dni tje kaj doselivših se Bošnjakov. Ako je Bela Krajina dandanes na sploh že kajkavska, naj nas to ne moti: zgodilo se je to onim postopom, kakor so se v hrvaškem Zagorju kajkavci — torej Slovenci — spremenili v štokavce — Hrvate. — V jeziku Belokranjcev je najti vse polno življenjske štokavske veje našega jezika, v tem ko jih imajo Zagorci isto toliko kajkavske veje. Štokavci in kajkavci imajo pač mnogo enakih šeg in navad; mnogo pa je tudi takih, ki so lastne samo enemu deblu... Nastrižno kumstvo je izmed poslednjih: njega kajkavci ne poznamo.

Iv. Hribar.

Franc Levec. Nekrolog. (Dr. Janko Bezjak.) — (Konec.)

3. Levec kot translator.

Omeniti mi je še eno stran Levčevega plodonosnega delovanja na jezikovnem polju. Od leta 1880. do 1916. je Levec na slovenščino prelagal razne uradne razpise, objave in naredbe c. kr. deželne vlade Kranjske, med temi tudi vladne predloge za deželni zbor. To delo je bilo težavno in mučno, ker je nedostajalo dotičnih tehničnih izrazov in pravičnih rekel in ker je sploh jako težko uradni, zlasti pravniški zlog prevajati na drug jezik. Dotični prelagatelj mora popolnoma obvladati tisti jezik, na katerega prelaža, mora imeti posebno spretnost v izražanju, sploh mora biti odličen poznavatelj tistega jezika. Toda to še ne zadošča. Treba mu je tudi strokovnega znanja; zlasti jurističnega, da pri prelaganju izraža vsebino izvirnika točno, jasno, nedvoumno in čisto pravilno.

Marsikrat je torej Levec moral iskati novih, prikladnih tehničnih izrazov in sestavljati primerne, stvar dobro pogajajoče, a vendar slovenskemu duhu prikladne fraze in slične izraze. Večkrat mi je Levec pravil, kako je često sedel pri stavku, tuhtal in ga dolgo obračal, dokler ga ni obrnil in zasukal tako, da je bil z njim zadovoljen, ker je naposled vendarle misel izrazil pravilno in točno ter duhu in svojstvu slovenskega jezika primerno.

Pri tem delu ga je v začetku podpiral takratni deželni predsednik baron Winkler sam, ki je bil izborno več slovenščini, pozneje se je Levec čestokrat obrnil na tega in onega veččaka uradnika ali drugega stro-